

ВІДГУК

***офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Тимошко Ганни Миколаївни на дисертаційну роботу Бойко Марії
Миколаївни «Теоретико-методичні засади управління якістю професійної
підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах», поданої
на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.06 – Теорія та методика управління освітою***

***Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із планами
відповідних галузей науки.***

У своєму розвитку Україна орієнтується на європейський досвід функціонування основних сфер життєдіяльності суспільства щодо втілення демократичних засад, формування інформаційного суспільства, врахування впливу глобалізаційних процесів на нього, прагнення до підвищення якості управління соціально-економічними і педагогічними системами. В умовах реформування загальної середньої освіти в контексті реалізації Закону України «Про повну загальну середню освіту», Концепції «Нова українська школа» особливої уваги потребують питання оновлення теоретичних та практичних основ освітнього менеджменту, розроблення нормативних, науково-організаційних та методичних, змістових засад у контексті запровадження різних методологічних підходів до організації освітньої та управлінської діяльності.

У сучасному світі, коли незалежність України стала незаперечним фактом, а освіта власною справою українського народу, розбудова системи вищої освіти, її докорінне реформування, підвищення якості освіти шляхом компетентного управління якістю професійної підготовки вчителів, управлінців різних рівнів, мають стати основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки і техніки на світовий рівень, інтеграції України у світовий культурний та економічний простір особливо у цьому зв'язку особливої ваги та актуальності набуває дослідження *«Теоретико-методичних засад управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах»*, яке здійснила М.М. Бойко у своїй дисертації.

Проведене дослідження здійснене відповідно до плану науково-дослідної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за темою «Теоретичні та методичні засади підготовки педагогічних та наукових кадрів до інноваційної діяльності в закладах освіти» (державний реєстраційний номер 0120U101844). Тему дисертації затверджено Вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 9 від 23 січня 2024 р.)

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Дослідження Марії Бойко спрямоване не тільки на реалізацію конкретних завдань дисертації, але й на пошук векторів розвитку вітчизняної освіти, адже, результати дослідження у його теоретико-методологічному та конкретно-науковому змісті можуть бути використані у вирішенні невідкладних проблем у системі вищої освіти в нашій державі. Проаналізовано стан управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах і виявлено соціальнопедагогічні детермінанти системи управління якістю вищої педагогічної освіти. Переконаливо доведено, що існуюча система управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах набуває надважливого соціального, політичного, економічного й технічного значення та потребує модернізації.

До найбільш істотних наукових результатів здобувачки слід віднести:

з'ясування, що процедури прогнозування підвищення якості освіти поєднують прогнозування зміни результату освіти – від компетентностей до кваліфікації й далі до людського капіталу, зміну мети і соціального статусу освіти. Обґрунтування Інституційної моделі системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти складається з п'яти рівнів та охоплює розроблення і вдосконалення процедур реалізації основних положень та програми заходів щодо підвищення якості вищої освіти. Ґрунтовно доведено, що функціонування Інституційної моделі системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти в умовах сучасних суспільних трансформацій передбачає перший рівень – участь у процесах внутрішнього забезпечення якості освіти здобувачів як внутрішніх стейкхолдерів; другий рівень – підготовку пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення внутрішньої системи забезпечення якості освіти членами програмних рад, групами забезпечення освітніх програм та зовнішніми стейкхолдерами; третій рівень – організацію роботи структурних підрозділів факультету з питань якості освітньої діяльності та якості вищої освіти; четвертий рівень – координацію роботи структурних підрозділів університету, що залучені до реалізації внутрішньої системи забезпечення якості освіти; п'ятий рівень – загальноуніверситетське управління – планування та прогнозування динаміки зростання потенціалу якості підготовки майбутнього вчителя (визначення місії, стратегії, внутрішньої освітньої політики).

Нові факти, одержані здобувачем.

Вперше теоретично обґрунтовано Концептуальну модель системи управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя як цілісний комплекс концептів управління якістю підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах (мотиваційно-цільовий, теоретико-нормативний, професійнозмістовий, організаційно-технологічний, діагностично-рефлексивний). Модель обумовлює фрактальність і циклічність управління освітнім процесом на основі загальнонаукового синергетичного підходу та своєрідність партесного управління вищою освітою на ґрунті методологічного підходу «Інноваційної трансформації життєдіяльності

педагога в освітньому середовищі в епоху цифровізації». Обґрунтована доцільність упровадження комплексної програми відповідних заходів, що окреслює напрями їх практичного застосування, вдосконалення внутрішньої системи забезпечення якості та надання освітніх послуг, а також забезпечується критеріально-діагностичним інструментарієм різнорівневої підтримки суб'єктів управління якістю в освітньому середовищі педагогічного університету. Введено до термінологічного апарату дисертації дефініції: «людиновимірність якості сучасної освіти»; «партесне управління вищою освітою», а також обґрунтовано необхідність та розкрито сутність і специфіку означених принципів нового підходу «Інноваційної трансформації життєдіяльності педагога в освітньому середовищі в епоху цифровізації». Конкретизовано специфіку функцій управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя. Отримали подальший розвиток методи, методики і технології, що забезпечують підвищення ефективності управління якістю педагогічної науки та освітнього менеджменту; діагностичні параметри оцінювання якості професійної підготовки майбутніх учителів із застосуванням цифрових технологій.

Результати дослідження можуть слугувати орієнтиром для опрацювання і виконання національної державної політики управління в освітньо-науковій сфері та підвищення ефективності законотворчості реформ і стратегій розвитку вищої педагогічної освіти в умовах європейської інтеграції.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення та висновки дисертації належним чином обґрунтовані. Про це свідчить аналіз тексту дисертації, автореферату та змісту публікацій авторки. Дисертаційне дослідження Бойко М.М. виконане на достатній джерельній базі, яка включає праці вітчизняних і зарубіжних авторів і складає 526 найменувань, із них 80 іноземними мовами), додатків.

Серед них дисертаційні дослідження, монографії, посібники, наукові статті у фахових виданнях філософського, психолого-педагогічного, методичного характеру. Науковий апарат дисертації дає можливість сформулювати цілісне уявлення про структуру роботи, її інструментарій, способи інтерпретації отриманих даних. Наукове дослідження написане на належному науковому рівні. Дисертант глибоко володіє методологією і методами дослідження відповідних проблем. Досягненню поставленої мети та розв'язанню визначених автором завдань на різних етапах наукового пошуку слугували обрані теоретичні, емпіричні і прогностичні методи. Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації, яка забезпечується теоретико-методологічним обґрунтуванням його вихідних положень із використанням оновлених підходів, застосуванням комплексу взаємопов'язаних методів, що відповідають об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження, поєднанням якісного і кількісного аналізу одержаних результатів, апробацією на наукових конференціях, не викликають сумніву.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Отримані авторкою дисертації результати у процесі наукового дослідження є актуальними для удосконалення системи управління якістю професійної підготовки вчителів у педагогічних університетах . Основні положення та результати дисертаційної роботи Бойко М.М. мають широку географію практичної реалізації, оскільки вони були впроваджені у Національному агентстві із забезпечення якості вищої освіти, Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії імені Тараса Шевченка, Харківському національному педагогічному університеті імені Григорія Сковород, Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка , в Американських Радах з міжнародної освіти за сприяння Посольства США в Україні, у проведенні Проєкту сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project, SAIUP) та Проєкту «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic Integrity and Quality Initiative – Academic IQ) щодо розроблення та впровадження в освітній процес базових нормативних документів, які регламентують процедури дотримання академічної доброчесності в ЗВО; Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка .Створено та запроваджено в освітній процес комплекс навчально-методичних матеріалів для професійної підготовки майбутніх учителів, науково-педагогічних кадрів та керівників структурних підрозділів 5 освітніх компонентів («Менеджмент в освіті», «Системи управління якістю та конкурентоспроможністю закладу освіти», «Самоменеджмент», змістовий модуль освітньої компоненти «Академічна доброчесність: онлайн-курс для викладачів», програма для підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників «Якісна освітня програма – успішний випускник сучасного ЗВО») та методичні рекомендації «Удосконалення системи управління якістю освіти в педагогічних університетах».

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Результати і висновки дисертаційного дослідження Бойко М.М. мають практичне значення для розроблення сучасних моделей управління якістю професійної підготовки майбутніх вчителів , а також навчальних програм, підручників і посібників з загальної педагогіки, менеджменту освіти , андрагогіки, педагогічних інновацій для ЗВО та інститутів післядипломної педагогічної освіти. Важливо зазначити, що авторські матеріали є солідним підґрунтям для подальших наукових розробок у галузі педагогіки та її субдисциплін, а також для розроблення інформаційно-аналітичних матеріалів щодо забезпечення педагогічними кадрами регіонів України.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Дисертація належним чином структурована, її структура визначається метою і завданнями, поставленими дисертанткою. Дисертаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. У мовностилістичному оформленні дисертації враховано особистості наукового стилю. Логічну структурованість роботи забезпечують відповідні висновки та узагальнення. Дисертація та автореферат оформлено у відповідності до п.9, 11, 12 «Порядку присудження

наукових ступенів та присвоєнню вченого звання старшого наукового співробітника» щодо докторських дисертацій та інших інструктивних вимог МОН України.

У першому розділі дисертаційного дослідження «*Якість вищої педагогічної освіти як системний об'єкт управління*» – з'ясовано особливості історико-педагогічного контенту проблеми якості в освіті; розкрито сутність соціально-педагогічних детермінантів системи управління якістю вищої освіти; проаналізовано стан дослідження проблеми управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя вітчизняними і зарубіжними вченими; здійснено аналіз досвіду управління якістю у сфері вищої педагогічної освіти; визначено основні напрями професійної підготовки сучасного вчителя за умов суспільних трансформацій; обґрунтовано Інституційну модель системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти в педагогічному університеті. Встановлено, що у різних країнах підходи до управління якістю вищою педагогічною освітою мають свої особливості, ментальний характер та критерії оцінювання. Проведений аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду управління якістю у сфері вищої освіти дозволив зробити висновок, що в США, Канаді та Європі створені різноманітні моделі управління педагогічною освітою, мета яких – підвищення якості підготовки вчителів, формування у них потреби в навчанні впродовж життя, оволодіння професійними компетентностями і, як результат – їх висока конкурентоспроможність на ринку праці.

У другому розділі – «*Теоретичні основи управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах*» висвітлено сутність методологічних підходів, принципів та закономірностей управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя: людиноцентричний, аксіологічний, компетентнісний, середовищний, програмно-цільовий, рефлексивний, системний, факторно-критеріальний, синергетичний та авторський підходи Інноваційної трансформації життєдіяльності педагога в освітньому середовищі в епоху цифровізації. Також обґрунтовано побудову Концептуальної моделі системи управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя як цілісного комплексу концептів управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічному ЗВО. З таких позицій управління професійною підготовкою майбутніх фахівців в освітньому середовищі педагогічного університету розглядається як управління формуванням та розвитком освітнього середовища, яке має максимально ефективно виконувати свою основну функцію – надання освіти відповідного рівня.

У третьому розділі – «*Організаційно-методичні засади системи управління якістю підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах*» конкретизовано організаційно-методичне забезпечення змісту та специфіки мотиваційно-цільового, теоретико-нормативного, професійнозмістового, організаційно-технологічного та діагностично-рефлексивного концептів моделі системи управління якістю підготовки майбутнього вчителя. У розділі доведено, що, визначаючи місію, університет

виходить із того, що якісна освіта – гарант стабільності та перспектив розвитку ЗВО, підвищення конкурентоспроможності закладу на регіональному, національному та міжнародному ринку освітніх послуг завдяки якісній підготовці фахівців. Специфіку організаційно-методичного впровадження Концептуальної моделі системи управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в освітньому середовищі педагогічного університету також висвітлено в авторських методичних рекомендаціях «Удосконалення системи управління якістю освіти в педагогічних університетах», де представлено спектр діагностичних авторських та адаптованих методик; покроково конкретизовано організаційно-методичні етапи технології SWOT-аналізу; роз'яснено, що проведення SWOT-аналізу має вагоме значення для здійснення стратегічного планування, оскільки його методика – ефективний, доступний, дієвий засіб оцінки управлінської ситуації в установі, що дозволяє краще розуміти структуру ресурсів, на які слід опиратися в удосконаленні діяльності та розвитку закладу на перспективу; визначати та використовувати потенційні можливості швидше, ніж конкуренти; вибрати оптимальний шлях розвитку й уникати загроз; приймати своєчасні, раціональні, ефективні рішення, що стосуються розвитку закладу освіти.

У четвертому розділі – «Експериментальне впровадження системи управління якістю підготовки майбутнього вчителя в педагогічному університеті та оцінка її ефективності» обґрунтовано релевантність інтегральних критеріїв оцінки ефективності застосування Інституційної моделі системи забезпечення якості вищої освіти в педагогічному університеті; охарактеризовано особливості експериментальної реалізації Концептуальної моделі системи управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя; здійснено аналіз дослідно-експериментальної роботи; наведено рекомендації щодо впровадження системи управління якістю підготовки майбутнього вчителя у педагогічних університетах. Встановлено, що вибір критеріїв ефективності моделі управління якістю підготовки майбутнього вчителя ґрунтується на тому, що: по-перше, процес управління якістю підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах здійснюється у взаємозв'язку цілісності взаємовпливів всіх суб'єктів у ЗВО; по-друге, охоплює сутнісні характеристики всіх складників Концептуальної моделі системи управління якістю як цілісний комплекс управління якістю підготовки майбутнього вчителя в педагогічному університеті; по-третє, опирається на методологічні підходи і принципи для виявлення закономірностей управління якістю підготовки майбутнього вчителя; по-четверте, враховує ролі та місце специфічних функцій управління у системі професійної підготовки майбутніх учителів на ґрунті методологічного педагогічного підходу «Інноваційної трансформації життєдіяльності педагога в освітньому середовищі в епоху цифровізації» та його принципів.

Ураховуючи виявлені статистичні закономірності, стало можливим поширити сформульовані для цієї категорії випробуваних висновки на осіб несхильних і байдужих до ризику з паралельним подальшим накопиченням статистичних даних. Результати експериментальної роботи довели

об'єктивність сформульованих закономірностей. З огляду на багатоетапність динамічного процесу управління, що супроводжується накопиченням багаторівневого потенціалу на всіх п'яти рівнях управління Інституційної моделі системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти у визначених моніторингом обставинах, пояснено існування складових S-виду траєкторії потенціалу управління якістю освіти в ЗВО як «Ефект складного гістерезису» в оцінюванні ефективності управління якістю підготовки майбутнього вчителя. Здійснено аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи; наведено авторські рекомендації щодо впровадження системи управління якістю підготовки майбутнього вчителя у педагогічних університетах України.

Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях.

Основні положення дисертаційної роботи висвітлено у 70 працях, у тому числі 3 монографії, 3 навчально-методичні посібники, 6 статей у виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз Scopus, Web of Science, 20 статей у наукових фахових виданнях України та 8 – у наукових виданнях іноземних держав (25 – одноосібних); 25 публікацій апробаційного характеру, 5 публікацій, що додатково відображають результати дисертації.

Відповідність автореферату основним положенням дисертації.

В авторефераті викладено основні положення дисертаційної роботи. Зміст автореферату цілком відповідає змісту дисертації та відображає результати виконаної дослідницької роботи.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

У цілому представлена до захисту дисертація є самостійним, логічним, завершеним, виконаним на високому теоретичному і методологічному рівні дослідження. Водночас, вважаємо за потрібне висвітлити деякі пропозиції та дискусійні питання.

1. Здійснений Бойко М.М. аналіз вітчизняних і зарубіжних теорій і практик управління якістю вищої освіти дозволяє зробити висновок, що створені різноманітні моделі управління якістю педагогічної освіти та їхнє системне впровадження сприяє високій конкурентоспроможності випускників на ринку праці. Однак у дисертації відсутній кількісний і якісний аналіз конкурентоспроможності випускників ЗВО, які є базовими в дослідженні.

2. Аналіз тексту дисертації позиціонує цілу плеяду деталізованих цитувань фундаментальних досліджень з окремих питань і водночас недостатність рівня авторських узагальнень зроблених на підставі дійсного теоретичного аналізу проблеми дослідження. (під питанням

3. На рис. 2 (с. 20 автор.) представлена Концептуальна модель системи управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах. Професійно і грамотно виокремлені концепти системи, чітко вказані векторні структурні зв'язки між ними. Проте, в діагностично-рефлексивному концепті освітній результат зазначається як *зростання потенціалу якості професійної підготовки майбутнього вчителя.*

Це не зовсім корелює з метою моделі. Коректніше було б визначити освітній результат як «*позитивна динаміка показників якості професійної підготовки майбутнього вчителя*», що саме і перевіряє автор в педагогічному експерименті.

4. У четвертому розділі дисертації «*Експериментальне впровадження системи управління якістю підготовки майбутнього вчителя в педагогічному університеті та оцінка її ефективності*» здійснено аналіз дослідно-експериментальної роботи. На нашу думку, цей аналіз набув би більшої довершеності та аргументованості за умови посилення авторських переконань щодо запропонованого комплексу методик для виміру ефективності системи управління якістю підготовки майбутнього вчителя в педагогічному університеті.

5. Одним із позитивно оцінених нами аспектів дослідження є розробка дисертанткою Методичних рекомендації щодо удосконалення професійної підготовки фахівців у вітчизняній системі вищої освіти з урахуванням конструктивних ідей зарубіжного досвіду. На нашу думку, окреслення викликів сьогодення в ході імплементації розроблених рекомендацій додало би більшої довершеності та аргументованості дисертаційному дослідженню, а також підсилило б його рекомендаційні узагальнення.

6. Відмічаючи практичну цінність додатків, в яких представлено архіважливий фактологічний матеріал, що узагальнено висвітлює усі аспекти означеного дослідження, зауважимо, що враховуючи далекоглядну актуальність виконаної дисертації, бажано було б у додатках подати *тезаурус використаних термінів*.

7. Сформульовані положення й обґрунтовані принципи методологічного підходу щодо «*Інноваційної трансформації життєдіяльності педагога в освітньому середовищі в епоху цифровізації*» як нової науково-методологічної основи сучасних наукових досліджень у галузі управління якістю педагогічної освіти, авторка визначає педагогічну взаємодію усіх учасників освітнього процесу на трьох рівнях: фізіологічному, психічному та соціальному ; цілісно об'єднує емоційну, інтелектуальну та вольову сфери особистості в контексті трансформацій сучасного освітнього середовища, натомість недостатньо аргументує важливість змісту управління якістю освіти у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя засобами реального і віртуального використання технологій цифровізації в освітньому процесі ЗВО.

Висловлені міркування, зауваження та побажання не є принциповими, вони носять рекомендаційний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертації, рівень виконання якої засвідчує наукову зрілість, наукову культуру й академічну добросовісність дослідниці.

На підставі проведеного аналізу можна констатувати, що результати дисертаційного дослідження мають наукову новизну, теоретичну й практичну значущість, є вірогідними і важливими для педагогічної науки та практики.

Висновок щодо відповідності дисертаційної роботи встановленим вимогам: актуальність теми дослідження, належний науково-теоретичний рівень, аргументованість і достовірність отриманих результатів, висновків та практичних матеріалів, ступінь наукової новизни, теоретична та практична значущість, стиль викладення матеріалу та оформлення рукопису й автореферату дають можливість стверджувати, що Дисертація відповідає пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 р. № 1197, від 03.05.2024 № 507 (зі змінами), що дає підстави для присудження Бойко Марії Миколаївні наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія і методика управління освітою.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки, викладання
історії та суспільних дисциплін
Національного університету

«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Ганна ТИМОШКО

